

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Назимка Єгора Сергійовича на дисертацію Капітонова Віктора Ігоревича «Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. В умовах дії правового режиму воєнного стану посилення кримінально-правового захисту окремих суспільних відносин набуває особливого значення. Одними із таких суспільних відносин є відносини у сфері забезпечення належного порядку здійснення правосуддя. Протягом останніх чотирьох років законодавцем було зроблено декілька важливих кроків щодо удосконалення та унормування порядку функціонування в судах та органах системи правосуддя окремих систем, скерованих на автоматизацію процесів діяльності судів та створення додаткових заходів, метою яких є усунення корупційних ризиків у судовій системі. У 2021 році було розроблено та впроваджено у практичну діяльність Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, що мало наслідком внесення відповідних змін до законодавчих та інших нормативно-правових актів, якими урегульовано діяльність у сфері правосуддя. Не є виключенням і кримінальне законодавство – ст. 376-1 якого було викладено у новій редакції, що призвело до окремих прогалин у практичній діяльності та помилок при застосуванні цієї норми.

Необхідно відмітити, що протягом останніх років особливості кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376-1 КК України рідко ставали предметом дослідження учених. Це можна пояснити специфічним складом такого діяння, а також відсутністю емпіричної бази, яка є достатньою для формулювання пропозицій, які могли б підвищити ефективність кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за діяння проти правосуддя. Водночас огляд стратегічних документів, скерованих на реформування системи правосуддя свідчить про те, що проблема подальшої інформатизації правосуддя є актуальною. Так, у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки визначено потребу у врегулюванні питання щодо надання судді безпосереднього доступу до автоматизованих інформаційно-телекомунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування. Отже, подальший розвиток системи електронного правосуддя, беззаперечно, призведе до появи нових способів вчинення

кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376-1 КК України, що свідчить про необхідність у своєчасному перегляді та удосконаленні норми з метою створення спеціального кримінально-правового заходу запобігання незаконному втручанню в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя. Наведене вказує на те, що запропоноване Віктором Ігоревичем дисертаційне дослідження є актуальним та своєчасним.

Робота виконана на кафедрі кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ відповідно до: Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 р № 119/2021.), наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки» від 11.06.2020 р. № 454, загальноуніверситетської теми наукових досліджень «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в Україні» (реєстраційний номер 0118U100431); тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 03.02.2022 р. № 109.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність. Результати дослідження є аргументованими та підкріплені відповідним теоретичним та емпіричним матеріалом – дисертант проаналізував достатню кількість джерел, що надало можливість досягти поставленої мети – удосконалення теоретичних положень кримінального права в частині відповідальності за незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя та напрацювання рекомендацій щодо покращення законодавства та відповідної правозастосовної практики. Емпіричну базу дисертації становлять: результати вивчення: статистичних даних Офісу Генерального прокурора (Генеральної прокуратури України) щодо облікованих кримінальних правопорушень та вручених повідомлень про підозру за ст. 376-1 КК України за 2018-2023 роки, Державної судової адміністрації України щодо якісного та кількісного складу засуджених осіб за вчинення залишення в небезпеці за аналогічний період; матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень, а також опублікованої слідчо-судової практики.

Про обґрунтованість отриманих результатів свідчить також відповідна методологічна основа. Для досягнення мети роботи автором використовувались такі методи: *діалектичний метод* – під час формулювання

удосконаленої конструкції ст. 376-1 КК України як кримінального правопорушення проти правосуддя в частині уникнення конкуренції із іншими кримінально-правовими нормами (підрозділи 1.2, 2.2); *метод історико-правового аналізу* – при дослідженні генезису норми про незаконне втручання в роботу автоматизованої системи в органах і системах правосуддя в українському кримінальному законодавстві (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий метод* – при визначенні особливостей регламентації відповідальності за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи в органах і системах правосуддя у кримінальному законодавстві зарубіжних країн (підрозділ 2.3); *системно-структурний* – при формулюванні удосконаленої конструкції ст. 376-1 КК України (розділ 2); аналізу та синтезу – при визначенні об’єктивних та суб’єктивних ознак незаконне втручання в роботу автоматизованої системи в органах і системах правосуддя (розділ 2) *статистичні методи* – при вивченні емпіричної бази дослідження (підрозділи 2.2, 2.3) та ін. *Емпіричну базу дисертації* становлять: результати вивчення: статистичних даних Офісу Генерального прокурора (Генеральної прокуратури України) щодо облікованих кримінальних правопорушень та вручених повідомлень про підозру за ст. 376-1 КК України за 2018-2023 роки, Державної судової адміністрації України щодо якісного та кількісного складу засуджених осіб за вчинення залишення в небезпеці за аналогічний період; матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень, а також опублікованої слідчо-судової практики.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація є одними із перших монографічних досліджень проблеми кримінальної відповідальності за залишення в небезпеці. Найбільш важливими положеннями та висновками наукової новизни проведеного дослідження є такі:

вперше:

– доведено, що інше втручання в роботу Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що неконкретизоване у ст. 376-1 КК України, може полягати у знищенні інформації, заміні пароля, запуску вірусної програми та інших діях, що впливають на нормальну, безперебійну роботу автоматизованої системи суду. Способи вчинення таких діянь можуть мати різні прояви, з урахуванням технологічного розвитку, ІТ технологій, штучного інтелекту та ін.;

– аргументовано, що у ст. 376-1 КК України предметом кримінального правопорушення є інформація, що обов’язково повинна вноситися до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої

системи, що функціонує в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах;

удосконалено:

- позицію стосовно того, що при автоматизованій взаємодії Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи з іншими автоматизованими, інформаційними, інформаційно-телекомунікаційними системами органів та установ у системі правосуддя, органів правопорядку, Національної асоціації адвокатів України, Міністерства юстиції України та підпорядкованих йому органів та установ, інших органів та установ, їх користувачі можуть не мати статусу службової особи, однак мати допуск до автоматизованої системи, що унеможливило застосування ст. 376-1 КК України;

дістало подальший розвиток:

– положення науки кримінального права щодо правил кваліфікації кримінальних правопорушень при конкуренції загальної та спеціальної норми (з урахуванням безпосереднього об'єкта посягання та важливості суспільних відносин).

Практичне значення результатів дослідження. Викладені в роботі висновки і пропозиції впроваджено та може бути використано в:

– *правотворчості* – для удосконалення кримінального законодавства у сфері охорони правосуддя;

– *правозастосовній діяльності* – для удосконалення діяльності правоохоронних та судових органів України;

– *науково-дослідній роботі* – для теоретичних розробок, пов'язаних з кваліфікацією незаконного втручання в роботу автоматизованої системи в органах і системах правосуддя;

– *освітньому процесі* – для здобувачів вищої освіти під час викладання курсу Особливої частини кримінального права та відповідних спецкурсів.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 5 наукових публікаціях, з яких: три – у вітчизняних фахових виданнях, дві – у тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Дисертація має чітку структуру: робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (155 найменувань) та додатку. Оформлення дисертації відповідає усім вимогам, що пред'являються до цього виду робіт. У результаті вивчення дисертації академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації не виявлено. Дисертація відповідає спеціальності «081 Право».

Визнаючи актуальність і новизну дослідження В.І. Капітонова необхідно звернути увагу на окремі положення, які потребують додаткового уточнення. Зокрема:

1. Не у повній мірі зрозумілою є неузгодженість між назвою дисертаційного дослідження – «Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду» та предметом, яким є «кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи в органах і системах правосуддя». Враховуючи вказане, під час захисту на цьому питанні доцільно зупинитись більш детально та пояснити свою позицію щодо обраної назви дисертації (яка не відповідає назві досліджуваного кримінального правопорушення, передбаченій у чинній редакції ст. 376-1 КК України) та її відповідності предмету дослідження.

2. У роботі дисертант вказує, що «відсутність обов'язковості звернення до інших нормативно-правових актів, які чітко регламентують роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя призводить не чіткого формулювання суспільно-небезпечного діяння і дає змогу уникнути покарання», проте така позиція є спірною та не у повній мірі аргументованою. По-перше, відсильні норми не завжди гарантують правильне тлумачення та застосування правових норм, а часто стають і причиною юридичних колізій. Із урахуванням цього, ґрунтувати свою позицію виключно на відсутності імперативу щодо звернення до інших нормативно-правових актів під час застосування норми кримінального законодавства недоцільно. По-друге, диспозиція ст. 376-1 КК України є чітко сформульованою та має вичерпний перелік форм реалізації об'єктивної сторони кримінального правопорушення: *умисне внесення неправдивих відомостей чи несвоєчасне внесення відомостей до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої системи, що функціонує в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах, несанкціоновані дії з інформацією, що міститься в таких системах*. Таким чином, під час захисту дисертанту доцільно додатково пояснити, як саме викладення диспозиції ч. 1 ст. 376-1 КК України утворює підстави для уникнення винними особами покарання.

3. Дисертант вказує, що «внесені до Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, ЄСІТС забезпечує, зокрема, можливість її автоматизованої взаємодії з іншими автоматизованими, інформаційними, інформаційно-телекомунікаційними системами органів та установ у системі правосуддя, органів правопорядку, Національної асоціації адвокатів України, Міністерства юстиції України та підпорядкованих йому

органів та установ, інших органів та установ, можуть не мати статусу службової особи, однак мати допуск до автоматизованої системи. І відповідно, такі особи не підпадають під категорію спеціального суб'єкта, оскільки в нормі статті чітко визначено службова особа з правом допуску або інша особа шляхом несанкціонованого доступу. Така неузгодженість в решті решт призведе до неможливості взагалі притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності». Водночас, для спеціального та загального суб'єкта ст. 376-1 КК України передбачено однакові межі кримінальної відповідальності, а перелічені автором суб'єкти в межах диспозиції статті є загальними, отже твердження про можливість уникнення ними кримінальної відповідальності є безпідставними.

4. Автор вказує на те, що «при вчиненні кримінального правопорушення загальним суб'єктом з корисливих мотивів доцільно ввести таку кваліфікуючу ознаку, з метою розширення меж кримінальної відповідальності та покарання». Проте, під час захисту на цьому питанні доцільно зупинитись більш детально та навести додаткові аргументи щодо своєї позиції, зокрема, на яких емпіричних даних вона ґрунтується. Вивчення вироків суду надає підставу для констатації, що корисливий мотив у суб'єктивній стороні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376-1 КК України не є основним. З огляду на це, доцільність доповнення ст. 376-1 КК України такою кваліфікуючою ознакою є сумнівною.

Водночас викладене має рекомендаційний характер, а тому не впливає на загальну позитивну оцінку дисертації і не знижує її теоретико-прикладного значення.

ВИСНОВОК

Представлена дисертаційна робота Капітонова Віктора Ігоревича «Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду» є завершеною роботою, сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення для спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови КМУ від 19 травня 2023 року № 502), наказу Міністерства освіти і науки України від 12

січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 19 травня 2023 року № 502), а її автор – Капітонов Віктор Ігоревич заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
перший проректор Донецького державного
університету внутрішніх справ

Єгор НАЗИМКО

Підпис Назимка Єгора Сергійовича засвідчую

Начальник відділу
документування службової діяльності

Юлія МЕРКУЛОВА

